

Bahar bulaklary / powest

Category: Kitapcy, Powestler, Sözler

написано kitapcy | 26 январа, 2025

Bahar bulaklary / powest BAHAR BULAKLARY

Tagan agalaňly ýyllam,

Bagtyýar günlem.

Bahar bulagy deý,

Geçdi deňimden.

(Köne romandan)

Ol gije sagat ikilerde öz iş otagyna dolanyp, şem ýakýan hyzmatkäri gapydan çykaransoň, pejiň golaýyndaky kürsä özüni goýberdi-de, iki eli bilenem ýüzüni tutdy.

Henize çenli ol beýle derejedäki beden ýadawlygyna-da, ruhy argynlyga-da sataşmandy; tutuş agşam göze ýakymly zenanlaryň, medeniýetli kişileriň arasynda boldy. Zenanlaryň käbiri owadandy, erkekleriň bolsa hemmesi diýen ýaly akyllydy, zehinlidi, onuň özi-de gürründeşlerinden asgyn däl, gaýtam, belent bolup göründi.

Oňa garamazdan, rimlileriň bireýýäm aýdyp gidişi ýaly, «taýedium witaýe» – «beýle durmuşa bolan ýigrenç» onuň kalbynda henize çenli häzirkisi ýaly möwç almandy, beýdip demligini gysmandy. Şu mahal ýaşy birneme bärrek bolaýan bolsa, ol hasratdan, içgysgynçlykdan, öjükmeden ýaňa gözýaş ederdi. Ýowşanyň ysy ýaly ýiti hem aý tagam onuň gursagyny doldurdy, haýsydyr bir ýapyşyp ýatan ýigrenji agyr zat güýzüň garaňky gijesi ýaly gysyp-gowrup barýardy. Şol garaňkylykdan, şol aýlykdan ol nädip ara açjakdygyny bilmedi. Ýatmagyň-a pikirini-de edip oturmaly däl, uklanmajakdygyny ol anyk bilýärdi.

Ol oýlanmaga başlady, özi-de howlukman, ýöne ary köýen ýaly gazaply oýlandy, adamzat ähliniň başagaýlygy hakda, gerekmezligi hakda, pes ahlagy hakda pikir aýlady. Dürli ýaşdaky adamlar onuň aň derňewinden geçdi (özüniňem ýakynda 52 ýaşy dolupdy). Göz öňünden geçirenleriniň ýekejesine-de ol

rehimdarlyk etmedi.

Hemme ýerde hemme zat hemişeki bolşy ýaly, manysyzlykdan bimanylyga akdyrylýar, ýumşak suw gaýtadan ýumşadylýar, ýarym sapýüreklilik, ýarym

düşünjelilik bilen şol bir özüňi köşeşdirmek. «Çaga nämä güýmense, şoňa güýmensin – aglamasa bolany, derrewem – şeýle boljagy hakykat – depäňden gar ýagan ýaly

bolup garrylyk basar» diýip, ýagdaýa gözi ýetip duran halatynda-da adam öz-özünü aldaýar. Garrylyk bilen birlikde-de, kem-kemden güýjeýän, barha igledýän, ýuwaş-ýuwaşdan iýip gutaryp barýan ölüm howpy abanar welin, sen-men ýok, düýpsüz gorpa agdarylyp gidersiň. Üstesine-de, ömür şeýle oýun bilen gutarsa-ha ne ýagşy, ýogsam ýoluň ahyrynda, demre degen posa meňzäp güýç-kuwwatsyzlygyň, görginiň... ýaran bolmagy-da ahmaldyr. Adam durmuş deňzini, şahyrlaryň beýan edişi ýaly, apy-tupanly gomlara bürenendir öýtmän, keýpiňi bozmaýan, parahat, tä garaňky düýbüne çenli-de lowurdap duran närise hasaplaýar, özüni hem çala yraň atýan gaýygyň üstünde oturan ýaly göz öňüne getirýär. Aşakda, deňziň gyrmança basan düýbünde ullakan balyga çalymdaş aýylgançdan howply jandarlar çala göze kaklyşýar. Olar durmuşyň ähli ýakymsyzlyklaryny, keselini, hasratyny, bimanylygyny, ýaramazlygyny, pukaralygyny, körlüğini... aňladýar. Adam garap otyr welin, şol elhenç nägehanlaryň biri tümlükden saýlanýar-da, kem-kemden ýokaryk galýar, kem-kemden hem aýylgançlygy, örän aýylgançlygy aýyl-saýyl görnüp başlaýar. Sähel salymdan onuň gelip uran gaýygy agdarylýar. Ýöne ol wagşy jandar ýene reňkini ýitirýän ýaly bolup barha ara açyp, deňziň düýbüne ýetensoň, ýüzgüjini çalaja gymyldadyp ýatmak bilen bolýar. Ýöne takdyryň bellän günü gelip ýeter welin, ol nägehan gaýygy düňderip taşlar.

Ol başyny silkdi, kürsüden laňňa galdy, otagyň içinde biraz gezmeledi, ahyram ýazuw stolunyň başyna geçdi-de, tahyllary gezek-gezeginde açyşdyryp, öz köne, esasanam, köpüsi aýallaryň ýazan hatlaryndan ybarat kagyzlaryny dörüşdirmäge başlady. Bu hereketi näme üçin edýändigini onuň özi-de bilmeýärdi, hiç zat gözlemeýärdem-de, haýsydyr bir gapdaldan dörän güýmenjä ünsüni bölüp, özüni

halys eden oý-pikirlerden daşlaşmak isleýärdi. Gabat gelen hatlaryň birnäçesini açyp (olaryň birinde daşy reňki solup giden mata bilen daňlan güljagaz bar eken), ol egnini gysdy, buhary peje seretdi-de, hatlary bir gyra süýşürdi. Çaky, ol saralan kagyzlaryň gerekmejeklerini oda taşlamak isleýärdi. Tahyllaryň kä birine, kä beýlekisine howlukmaçlyk bilen elini sokuşdyryp, birdenem ol gözlerini giňden açdy-da, sekiz burçly çaklaňja gadymy gutyny howlukman çekip aldy, emäý bilen onuň gapagyny galdyrdy. Gutuda iki gat edilip goýlan nah matanyň aşagynda kiçijik gyrmyzy haç bar eken.

Ol az salym haçy aňk-taňk bolup synlady, birdenem duýdansyz gygyryp goýberdi, ýüzüne şatlygyňmy ýa ahmyryňmy alamaty çaýyldy. Adam kän wagt bärei gözünden gaýyp bolan, birmahal örän eý gören, ýyllaryň geçmegi bilen daş sypaty özgeren, ýöne şol köne tanşy bolup, garaşman durka gabat gelende şeýle ýagdaýa düşýär.

Ol ýerinden turup, pejiň ýanyna dolandy-da, oturgyja özüni goýberensoň, ýene ýüzüni tutdy. Aňynda: «Näme üçin şu gün? Hut şu gün?» diýen sowal döredi. Şol sowal hem bireýýäm bolup geçen kän-kän wakany onuň ýadyna saldy.

Ine, onuň ýatlan wakalary... Ýöne, öňürti ol adamyň kimdigini aýtmak gerek. Ol Dimitriý Pawlowiç Sanin. Onuň ýatlan wakalary bolsa, ine, şulardan ybarat:

I.

Waka 1840-njy ýylyň tomsunda bolupdy. 22 ýaşyny dolduran Sanin Italiýadan

Russiýa dolanyp gelýärkä, Frankfurtda düşledi. Ol aňyrsynda tükenmez baýlygy

bolmasa-da, erkindi, entek öý-işik-de bolmandy diýen ýalydy.

Ol işe durmanka,

uzadan ýeriňe eliňi ýetirip ýaşamagyň ýalňyz serişdesi hasaplaýan edara

gullukçysynyň hamydyny boýnuna ildirmänkä, dünýäden öten

daşkyrak

garyndaşyndan miras galan birnäçe müň manadyna daşary ýurtlary aýlanmak isledi.

Sanin bu maksadyny aňry ýany bilen amala aşyrdy. Ol Frankfurta gelip düşen günü

jübüsinde laýyk Peterburga ýetýänçä oňaýar ýaly sanalgyja pul galypdy. 1840-njy

ýylda demir ýoluň mümkinçiligi hem çäklidi. Şonuň üçinem syýahatçy jenaplar

diližanslardanam peýdalanýardylar. Sanin özüne agşam sagat 11-lerde ugraýan

«beýwagenden» (diližana goşmaça tirkew) orun aldy. Ulagyň ugramagyna entek wagt kändi. Howa-da diýseň ýakymlydy. Şol sebäpli öz döwrüniň belli

myhmanhanasynyň restorany bolan «Ak guwda» naharlanan Sanin şähere gezelenje

çykdy. Gaty bir islemese-de, Dannekerowyň Ariadnasyny görmäge bardy.

Eserlerinden diňe «Werteri», onda-da fransuzçasyny okanam bolsa, ol Gýotäniň

öýüne hem aýlandy, Maýn derýasynyň kenarynda gezim etdi, edepli syýahatçylarda

adat bolşy ýaly, onuňam içi gysdy, ahyr soňunda-da, agşam sagat altylarda, tot-tozan

siňen köwşüni süýräp, ýadaw halda, Frankfurtyň kiçeňräk köçeleriniň birine gadam

basdy. Sanin soň ol köçäni kän wagtlap hakydasyndan çykaryp bilmedi. Ol köçäniň

az sanly jaýlarynyň biriniň maňlaýyndaky ötegçilere «Jiowanni Rozelliniň italýan

süýji-köke kärhanasy» diýen habary ýetirýän ýazgyny gördi. Ol hem-ä kiçeňräk

kärhanady, hemem ýaşalýan öýdi. Sanin bir bulgur limonad içmek meýli bilen ol

jaýyň bosagasyndan ätledi. Ýöne girilen ilkinji otagda sadaja kapasanyň aňyrsyndaky

reňklenen şkafyň tekjesinde diňe altynsow reňkli belgi

ýelmenen, dermanhanany
ýatladýan birnäçe çüýşe, olaryň gapdalynda-da içi kakadylan
çörekli, şokolad
kökejikli, mampasaly aýna gapjagazlar bardy. Otagda bir çal
pişikden gaýry janly□jandar görünmeýärdi. Çal pişik aýnanyň
gapdalyndaky beýik örme oturgyjyň üstünde
aýaklaryny çalşyryp ädimläp ýörşüne, gözlerini süzüp
myrlaýardy we ol ýaşyp
barýan Günüň içerik düşýän ýagtysyna aýdyň görünýärdi. Gyzyň
ýüňden egrilen
ullakan ýumak haşamly agaçdan ýasalan, agdarylan sebediň
gapdalynda ýatyrdy.
Goňşy otagdan howsalaly ses gelýärdi. Esli garaşan Sanin
gapynyň jaňyny uzak
jaňnyrdadansoň: «Bu jaýda habarlaşmaga hiç kim ýokmy?» diýip,
gaty ses bilen
gygyrdy. Şol pursat hem goňşy otagyň gapysynyň açylmagy bilen
dörän ýagdaý
Sanini biygtyýar gaty geňirgendirdi.

II

Burum-burum gara saçlary seçelenip, ýalaňaç eginlerine dökülip
duran on dokuz
ýaşlaryndaky gyz, haraý isleýän ýaly, iki elini hem öňe
uzadyp, tüweleý ýaly bolup
otaga atylyp girdi-de, Sanine gözi düşensoň, derrew oňa tarap
okduryldy. Nätanys
kişiniň elinden ýapyşan gyz, sojap-sojap: «Tizräk boluň! Halas
ediň!» diýip, ony öz
yzy bilen goňşy otaga tarap çekip başlady. Tabyn bolmagy
islemelikden däl-de,
çakdanaşa haýran galýandygy sebäpli, Sanin desbi-dähel gyzyň
yzyna düşübermän,
bir duran ýerinde durdy. Ol şu ömründe beýle gözəl gyza gabat
gelmändi. Sesinde,
seredişinde, solgun ýañagyna elten sandyraýan barmaklaryndan,
eliniň
hereketlerinden örän aljyraňnydygy duýlup duran gyz nätanşa

tarap ýüzüni öwrüp:

«Ýöräň ahyryn, ýörüň-ä!» diýen badyna, Sanin onuň yzy bilen
gyssanmaç açyk gapa
ýöneldi.

Giren otagynda atyň ýalyndan, guýrugyndan alnyp edilen köne
biçüw diwanyň
üstünde sypatynda adam ruhy galmadyk on dört ýaşlaryndaky
ýigdekçe ýatyrdy.

Onuň sarymtyl menekli aksowult ýüzi mумы ýa-da gadymy mermeri
ýatladýardy.

Ýetginjek aljyrap ýören gyza şeýlebir meňzeşdi welin, haýran
galaýmalydy. Ol gyzyň

jigisi bolmaga çemeli. Oglanyň gözleri ýumukdy, gür gara
saçlary gataňsy

maňlaýynyň hem gyýlan hereketsiz, inçe gaşlarynyň üstünde
tegmil ýaly bolup

durdy, göm-gök dodaklarynyň arasyndan gysylan dişleri
görünýärdi. Ol dem almaýan

ýalydy, bir eli ýere sallanyp ýatyrdy, beýlekisi bolsa
kellesiniň aşagyndady. Oglan geýnüwliidi, ilik-düwmeleri hem
ildirilendi, gaty çekilen ýakabagy bolsa boýnuny
mäkäm gysyp durdy.

Biçäre gyz pelesañ urup, perýat edilip, oglana tarap
okduryldy:

– Bu ölendir! Ölendir! Ýap-ýaňyja-da ol şu ýerde meň bilen
gürrüňleşip otyrdy,

birdenem ýykyldy-da, gymyldaman ýatyberdi, Eý, Hudaý! Indi
muňa kömek edip

bolmazmyka? Pantaleone! Pantaleone, lukman hany? – diýip, gyz
birdenem

italýança gepledi. – Sen lukmanyň yzyndan gitmediňmi?

Gapynyň aňyrsyndan:

– Sinýoral

, özüm gitmedim-de, Luizany iberdim – diýen boguk ses
eşidilenden

soň, müçesi ownuk bir goja, gysyk aýaklaryny süýräp içerik
girdi. Ol egni ilikleri

gara, melewşe frakly2

, ýogyn düwlen ak ýakabagly, gysga pantalonly, aýagy gök ýüň joraplydy. Onuň naşyja ýüzi demir reňk, çal sepen gür saçynyň astyndan çala

görünýärdi. Çar tarapdan hüžžerip ýokaryk galan, uçlary ýene aşak sallanan örme

saçlary gojany hüpükli towuga meňzeş edip görkezýärdi. Ýüzüne dökülip duran şol

çalymtyl hüžžük saçlarynyň aňyrsyndan görünýän jüýk bilen tegelejikden sary

gözjagazlary bolsa ony towuga meňzedýärdi.

– Luiza menden tiz gidip geler. Men ylgabam bilemok ahyryn – diýip, beýik ökjeli

köwüş geýen, ýasy dabanly, bogunlary agyryly aýaklaryny gezek-gezeginde ýokaryk

galdyran ýaşuly gepini italýança dowam etdi. – Men, ynha, suwam getirdim.

Ol gataňsy hem tagaşyksyz barmaklary bilen elindäki çüýşäniň uzyn bokurdagyndan

gysymlap durdy.

– Ýöne lukman gelýänçä Emil öler! – diýip, aljyraňňy gyz Sanine elini uzatdy. –

Eý, jenabym – o meýin Herr! – Eýsem, sizdenem delalat ýokmy?

– Gan almaly. Beýle ýagdaý ganjoşmanyň urgusydyr – diýip, Pantaleone diýilýän

goja öz pikirini beýan etdi.

Sanin, lukmançylykdan düýpden başy çykmasa-da, on dört ýaşly ýetginjekde

ganjoşma urgusynyň bolmaýandygyny anyk bilýärdi.

– Bu urgy däl. Oglan özünden gidipdir – diýip, Sanin goja seredip gepledi. –

Sizde çotga barmydyr?

Goja Pantaleone ýüzjagazyny göterdi.

– Näme diýdiňiz-ä?

– Çotga, çotga – diýip, Sanin hem nemesçe, hem fransuzça gaýtalady. Ýene-de bir

gezek çotga sözünü aýdyp, onuň eşik arassalanýan zatdygyny

elleriniň hereketi bilen
düşündirdi.

Goja ahyr gepe düşündi.

– Çotga diýsene! Spazzette! Çotgasyz öý bolarmy!

– Bar bolsa, getiriň-dä! Biz oglanyň eşiklerini çykaryp,
endamyna çotga sürteris.

– Ýagşy... Wenone! Kellesine suw akytmak hökman dälmi?

– Ýok. Ol soň. Ýöne çotgany tiz getiriň!

– Elindäki çüýşäni ýerde goýan Pantaleone otagdan howlukmaç
çykdy-da,

derrewem bir eli saç daralýan, beýlekisi geýim arassalanýan
çotgaly dolanyp geldi.

Gojanyň yzyna düşüp ýören buýra-buýra tüýli öýdeçi it hem
içerde gopýan aljyraňňylygyň manysyny aňjak bolýan ýaly,
guýrugyny bulap, kä garra, kä gyza,
käte hem Sanine bilesigelijilik bilen seredýärdi.

Sanin oglanyň iki tarapy-da hatar ilikli uzyn syýly daşky
eşigini çakganlyk bilen

çykaryp, köýneginiňem ýeňlerini çermeşdirenden soň, onuň
döşüni, ellerini

dogumlylyk bilen çotgalamaga başlady. Pantaleone bolsa saç
daralýan çotgany

oglanyň ädigine, eşiklerine yhlas bilen sürtmäge durdy.
Diwanyň gapdalynda dyza

çöküp, iki eli bilenem kellesini tutup oturan gyz gabaklaryny
gymyldatman, ähli

ünsüni doganynyň ýüzüne gönükdiripdi.

Sanin hem çotga işledýärdi, hem-de assyrynlyk bilen gyzy göz
astyndan synlaýardy:

«Eý, Taňrym! Bu gyzyň beýle owadandygyny!»

III

Gyzyň burny adaty burundan birneme ulurakdy, ýöne örän
owadandy,

«bürgütburun» diýilýänlerdendi, örän ownujak tüýjagazlar
ýokarky dodagynyň

üstünde çalaja bildirýärdi, oňa derek, ýalpyldap duran
bolmasa-da, pil süňküne ýa-da

süýtrenk ýantara juda meňzeş ýüzüniň reňki dup-durudy,
ýalpyldap duran buýra saçy

Palasso-Pittdäki Ýudifi Alloriýewanyňky ýalydy. Aýratynam,
onuň göreçleriniň

töweregi keşde bilen jäheklenen garamtyl çal gözleriniň şatlyk
nuruny kalbyna

aralaşan gorkudyr hasrat hem peseldip bilmändi... Sanin syýahat
edip gelen ajaýyp

ýerlerini özünden erksiz ýatlamaly boldy... Ol hatda Italiýada-
da beýle gözellige

gabat gelmändi! Tolgunýany sebäpli gyz demini haýal hem sojap-
sojap alýardy, her

dem alanda, doganynyňam dem almagyna garaşýan ýalydy.

Sanin ýigdekçäniň döşüne çotga sürtüp durşuna, diňe gyzy-da
synlamaýardy.

Pantaleonäniň özboluşly keşbi hem onuň ünsüni çekýärdi. Goja
indi halys gurpdan

gaçan kişidi, demini-de haşlap alýardy, elindäki çotgany her
gezek aýlanda-da

tisginip gidýärdi, gaty-gaty hyklaýardy, der siňip agralan
örülgi saçlary bolsa ullakan

agajyň suwuň akymyna açylan kökleri ýaly bolup, saga-sola
hallan atýardy.

Sanin oňa:

– Iň bolmanda, onuň ädiklerini beri çykaryň ahyryn! – diýmek
isledi.

Bolup geçýän ýagdaýyň adaty däldigini aňyp, howsala tapan it
birden öň aýaklarynyň

üstünde oturdy-da, üýrmäge başlady.

Goja:

– Tartaglia – sanaglia3

! – diýip, «ýuwaş» diýen manyda ite ýüzlendi.

Hut şol pursat hem gyzyň ýüzi ýagtylyp gitdi, çytyk gaşlary
ýokaryk galdy,

öňküsindenem ulalan gözlerinde şatlyk uçgunlary peýda boldy.

Sanin ýigdekçä garady, onuň aksowult ýüzüne gan inip
başlandygy görüldi,

gabaklary gymyldady, burun deşikleriniň gyalary titredi. Ol entegem gysylyp duran
dişleriniň arasyndan howa sorup, uludan dem aldy.
– Emil! – diýip, gyz çasly gygyrdy. – Emilio mio!
Ýuwaş-ýuwaşdan açylan ullakan gara gözler, entek öçügsi garaýanam bolsalar,
olarda şatlyk alamatlarynyň uçganaklaýandygyny aňyp bolýardy.
Şol gowşaksy şatlyk solgun dodaklara-da baryp ýetdi. Soňra ýigdekçe sallanyp ýatan elini galdyrdy da, ony gerim bilen aýlap, döşüniň üstünde goýdy.
– Emilio! – diýip gaýtalan gyz birneme dikeldi. Onuň ýüzi şeýlebir täsir ediji
ýagdaýdady welin, edil häzir gözýaş dökmekligiň ýa-da ulili bilen gülüp
goýbermekligiň nyşany bardy.
Gapynyň aňyrsyndan:
– Emil, bu nä boluş? Emil! – diýen sözler eşidildi-de, gowy geýnülüli kümüşsöw
saçly, bugdaýreňk bir aýal haýdap içerik girdi. Onuň yzyndanam ýaşy durugşan erkek
adam peýda boldy, soňky geleniň ýeňsesindenem hyzmatçynyň kellesi görnüp gitdi.
Gyz gelenlere tarap ylgady.
– Ol halas edildi, eje! Ol diri! – diýip, sandyraýan eli bilen gelen aýaly gujaklap,
gyz begençli habaryny aýtdy.
– Näme boldy asyl? – diýip, aýal öňki sowalyny gaýtalady. – Men dolanyp
gelýärkäm, jenap lukman bilen Luiza gabat geldim...
Gyz bolan ahwalaty beýan etmäge durdy, lukman hem kem-kemden özüni dürsäp
başlan, henizem ýylgyrmasyyny dowam edýän näsagyň golaýyna bardy. Yetginjegiň
bolşy adamlary azara goýanyndan uýalýan ýalydy.
– Görýän welin, siz näsagyň bedenine çotga sürten ýaly-la? – diýip, lukman hem
Sanine, hemem Pantaleonä ýüzlendi. – Örän oňat edipsiňiz. Gaty

dogry çözgüt.

Ynha, bizem niçiksi дәри-derman etmelidigini anyklarys... – Ol oglanyň ýüreginiň

urşuny diňledi. – Hm-m! Hany, diliňizi görkeziň!

Aýal uly alada bilen oglana tarap egildi. Oglan öňküsindenem janly ýylgyryp, zenana

nazar aýlanda ýüzi gyzardy.

Özüniň bu ýerde artykmaç adam bolup barýandygy baradaky pikir kellesine gelen

Sanin süýji-köke satylýan dükana çykmak isledi, emma daşky gapynyň tutawajyna

elini ýetirip-ýetirmänkä, haýdap gelen gyz ony saklady.

– Siz gidýäňizmi? – diýip, ol Saniniň ýüzüne mähirli nazaryny aýlady. – Men

häzir sizi saklamaýyn, ýöne şu gün agşam bize gürrüňsiz gelmeli bolarsyňyz. Biz size

şeýlebir minnetdar... belki-de, siz meniň doganymy göni gelen ajaldan halas

edensiňiz. Minnetdarlyk bildirmek isleýäs. Ejemiň şeýtmek höwesini bar. Siz özüňizi

tanyşdyryp, biziň bilen şatlanmaly bolarsyňyz...

Sanin:

– Ýöne men şu gün Berline ugraýaryn – diýen habaryny aýdyp-aýtmanka;

– Gitmäge ýetişersiňiz – diýip, gyz derrew onuň sözünü bölledi.

– Ýene bir sagatdan

şokoladly içgini içmäge geliň. Söz berýäňizmi? Men-ä ýene onuň ýanyna barmaly.

Gelersiňizmi?

Sanine gyzyň garaşýan ýeke sözünü aýtmakdan gaýry ýol galmady.

– Gelerin.

Owadan gyz çalt hereketleri bilen onuň elini gysdy-da, şol demde gözden gaýyp

gitti.

Sanin eýýäm köçede peýda boldy.

Sagat ýarym çemesi geçensoň, Rozelliniň süýji-kökeli dükanyna dolanyp gelende,

Sanini iň ýakyn adam hökmünde kabul etdiler. Emilio endamyny
çotgaladan ýerinde,
diwanyň üstünde otyrды. Däri-derman bellän lukman oňa
«duýga-joşguna gezek
gelende örän ägä bolmalydygyny» tabşyrды. Onuň hyjuwlylygynyň
dega ýakynlygy
üçin, ýürek kesellilere ýaramsyz täsirini ýetirmegiň
mümkindigini belledi. Oglan ozal
hem birnäçe gezek özünden gidipdi, emma tutgaýynyň şu günki
ýaly uzaga çekip,
agyr geçen gezegi bolmandy. Ýöne lukman howply ýagdaýyň yzda
galandygyny
aýtdy. Dertlerinden saplanyp ugran Emiliň egninde özüne gelşip
duran giň biçüwli
eşikleri bardy, ejesi bolsa onuň boýnuna mawy ýüň ýaglyk
orapdy. Daşyndan
garanyňda, Emiliň ýagdaýy oňatdy, şähdaçykdy, keýpiçag adama
meňzeýärdi. Asyl
tutuş içeri hem baýramçylyk howasyna dolan ýalydy. Diwanyň
öňündäki arassa mata
örtülen tegelek stoluň üstünde töweregi gap-gaç bilen,
biskwitdir kökeler, hatda
güller bilenem gurşalan, içi hoşboý ysy gelip duran şokoladly
içgiden doldurylan
ullakan farfor kofedan durdy. Iki sany gadymy şemdanyň
hersinde inçejik mumly
şemiň altysy ýanýardy. Diwanyň bir tarapynda ýumşak wolter
kürsüsi birine «gujak
açyp» garaşýardy. Şol «biri» hem Sanin bolup çykды. Ony şol
hormatly orunda
oturtdylar. Onuň dükanda tanşanlarynyň hemmesi, şol sanda,
Tartalýa atly it bilen
pişik hem bu ýerdedi. Her kim özüni diýseň bagtyýar saýýardy,
it, hatda keýpiniň
çaglygyndan ýaňa asgrybam goýberdi, diňe näz-kereşme edýäne
meňzeýän pişik
adaty bolşy ýaly ýüzüni çytýardy. Sanine özüniň kimdigini,

nirede önüp-ösendigini,
adyny aýtmaga mejbur etdiler. Ol milletiniň rusdugyny aýdanda,
eneli-gyzyň ikisi-de,
hut içlerini çekip geňirgendiler. Şol pursat olar Saniniň
nemes dilinde örän oňat
gepleýändigini, eger myhmanyň özi üçin amatly bolsa, eneli-gyz
oňa fransuzça
geplese-de garşy bolmajakdyklaryny nygtadylar. Sanin olaryň
teklibinden
peýdalanmaly diýen netijä geldi.
«Sanin! Sanin!». Eneli-gyz rus atlarynda-da beýle aňsat aýdyp
bolýanyň
bardygyna haýran galdylar. Saniniň ady Dimitriý. Ony hem öý
eýeleri juda haladylar.
Öý bikesi ýaş mahallary «Demetrio e Polibio» diýen ajaýyp
opera tomaşa edendigini
ýatlap, «Dimitriniň» «Demetriodan» has gowudygyny belledi.
Şeýlelikde, Sanin olar
bilen bir sagat çemesi gürleşip oturdy. Eneli-gyz öz şahsy
durmuşlarynyň hemme
taraplary bilen Sanini jikme-jik tanyşdyrdylar. Gyzyň çal
saçly ejesi has-da kän
gepledi. Sanin oňa Leonora Rozelli diýilýändigini, ýigrimi baş
ýyl mundan ozal asly
Wiçensden bolan, Frankfurta göçüp gelibem süýji-köke
taýýarlamak hünärini dowam
eden Jiwanni Battista Rozelli atly, az-kem gyzmarakdygyna,
tekepbirräkdigine
garamazdan, örän oňat adam, üstesine-de, respublikaçy bolan
äriniň ýogalyp, dul
galandygyny bildi. Şol habarlary aýdanda Rozelli hanym diwanyň
ýokarsyndan
asylgy, ýagly reňk bilen çekilen surata elini salgady. Çaky,
republikaçy
hasaplanmaly suratkeş hem, Rozelli hanymyň uludan dem alyp
bellemegine görä,
suraty çekilýän bilen şekiliň meňzeşligini tutup bilmändir.

Sebäbi merhum Jiowanni

Battista suratda, birhili, gamgyn, Rinaldo Rinaldini ýaly
ýowuz briganta meňzäpdir.

Rozelli hanymyň özüniň dünýä inen ýeri bolsa «ölmez-ýitmez
Korrejio tarapyndan

haşamlanan şeýle täsin gümmezli gadymdan gelýän ajaýyp şäher
Parmi» eken. Ýöne

Germaniýa göçülip gelneli bári kän wagtyň geçmegi bilen onuň
özi-de nemese

öwrüliberipdir. Soň hem ol hasrat bilen başyny ýaýkap, indi
onuň göz dikip

oturanynyň «diňe şu gyz bilen şu oguldygyny» (ol ogly bilen
gyzyna tarap gezek-gezegine barmagyny uzatdy) hemem gyzyna
Jemma, ogluna-da Emilio

diýilýändigini, olaryň ikisiniňem ýumşakdygyny, aýdylana gulak
asýandyklaryny,

aýratynam, Emilionyň şeýledigini nygtady. («Men ýumşak däl-
dä?» diýip, Jemma

derrew suňşurdy. «Ah, sen respublikaçy!» diýip, ene hem tiz
jogap gaýtardy). Ol indi

işiň süýji-köke öndürmegiň beýik ussady bolan adamsynyň diri
döwründäkisi ýaly

şowuna däldigini («Un grand' iomo!» diýip, Pantaleone ýowuz
sypata girip, aýdylany

alyp göterdi), oňa garamazdan, entek, Hudaýa şükür, ýaşap
boljakdygyny nygtap,

öňki aýdylanlaryň üstüne goşdy.

V

Ejesiniň aýdýanlaryny diňläp oturan Jemma kä gülýärdi, kä
uludan dem alýardy, kä

onuň egninden sypalaýardy, kä barmagyny çommaldyp haýbat
atýardy, käte-de

Sanine seredýärdi. Iň soňunda-da, ol ýerinden turdy-da,
boýnundan gujaklap,

çukanakly ýañagyndan ogşady. Gyjygy tutan ene şyg-şyglap uzak
güldi. Pantaleone

bilenem Sanini tanyşdyrды. Asyl ol goja birmahallar bariton

sesli opera aýdymçysy
bolan eken. Teatrda işlemesini goýanyndan soň ol Rozellileriň
maşgalasynda dost
hem hyzmatkär aralykdaky adam bolup galyberýär. Germaniýada
köp ýyllar bäre
ýaşayanam bolsa, Pantaleonäniň nemes dilini bilşi ýabygorludy,
hatda paýys sözlerini
hem ýoýup ulanýardy. Ol öňýeten nemese diýen ýaly «Ferroflukto
spiçcebubbio»
(«nälet siňen dereksiz») diýip gargynýardy, italýan dilini
bolsa, dogduk mekany
«lingua toscano in bocca romana» («Toskan dili Rimiň agzynda»)
sözleri ulanylýan
Sinigali bolany üçin, köstsüz bilýärdi. Emilio bolsa ýap-ýaňy
uly howpdan sypan ýaňda näsaglykdan saplanyp ugran adam ýaly
ýakymly duýgulara beslenip, läliksireýäne
meňzeýärdi. Içerdäki häzirki ýagdaý-da onuň maşgala agzalary
tarapyndan
läliksiredilýändiginden habar berýärdi. Ol Sanine uýaljyrap
minnetdarlyk bildirse-de,
süýji bilen şerbete hüjüm etmekde welin utanmaýardam,
çekinmeýärdem. Sanin
ullakan gapdaky ergin şokolady iki gezek götermäge hem örän
tagamly biskwiti köp
iýmäge mejbur boldy. Ol bir bölek biskwiti ýuwdup-ýuwutmanka,
Jemma ikinjisini
hödürleýärdi, gyzyň hödürinden ýüz öwürmek hem gelşiksizdi.
Kän mahal
geçmäňkä, Sanin özüni öýünde ýaly duýup başlady, sagat dili
bolsa diýseň çalt
aýlanýardy. Ol, umuman, Russiýa we onuň howasy hakda, rus
daýhany, jemgyýeti,
aýratynam, kazaklar hakda, on ikinji ýylyň urşy hakda, Beýik
Pýotr barada, Kreml,
rus aýdymalary, jaňlary hakda kän gürrüň bermeli boldy. Eneli-
gyzyň ikisiniň-de
Russiýa diýilýän uzakdaky giň ülke barada bilýän zatlary

ujypsyz eken. Rozelli
hanym ýa-da başgaça atlandyrylyşyna görä frau4
Lenoräniň merhum ärinden galan
kitaplaryň birindäki «Sungat gözelligi» diýen täsin makalada
okan habarynda, geçen
asyrda Peterburgda buzdan gurlan tanymal köşgüň häzir
bardygyny-ýokdugyny
soramagy Sanini haýran etdi.

Onuň:

– Eýsem, siz Russiýada hiç mahal tomus bolýan däldir
öýdýärsiňizmi? – diýen
sowalyna frau Lenore şu mahala çenli şeýle pikir edendigini,
ol ýurtda hemişe gys
bolup, adamlar hem harbylar ýylboýy possun geýýändir
öýdendigini boýun alyp, ýöne myhmanparazlygyň ýokary
derejededigini, daýhanlaryň hiç zada baş
galdyrman, örän ümsümdiklerini bilýändigini aýtdy. Sanin
eneli-gyza Russiýa barada
has takyk maglumatlar bermäge çalyşdy. Gürrüň rus sazynyň
üstünden baranda,
Saninden derrew haýsydyr bir aýdym aýtmak haýyş edildi hemem
içerdäki garasyňa
derek ak, agyna derek hem gara düwmeler goýlan kiçijik
fortepiano görkezildi. Sanin
ýalbar-ýakar hem etdirip durman, fortepianonyň başyna geçdi.
Ol sag eliniň iki, çep
eliniňem üç (başam, orta, külbike) barmagy bilen saz çalyp,
inçeden belent sesde ilki
«Sarafan», soň hem «Daş düşelen köçeden» diýen aýdymy aýtdy.
Enesi bilen gyzy
onuň sesinem, aýdan aýdymlarynam magtadylar, ýöne hemme zatdan
beter rus
diliniň owazlylygy, ýakymlylygy olaryň hasda göwnünden turdy.
Öý eýeleri
myhmandan aýdymyň sözleriniň manysyny düşündirmegi haýyş
etdiler. Sanin olaryň
haýyşyny bitirdi, ýöne «Sarafanyň», aýratynam, «Daş düşelen

köçedäki» («Daş
düşelen köçeden ýaş gyz suw almaga barýardy») rus poeziýasynyň
belent derejesi
eneli-gyza düşnüksizligi sebäpli, Sanin Glinkanyň Puşkiniň
sözlerine döreden «Şol
ajaýyp pursat meniň ýadymda» diýen aýdymyny ilki goşgy, soň
aýdym görnüşinde
aýdyp, yzyndanam setirlerini, ýüzleýrägem bolsa, manysyna
görä, nemesçä terjime
etdi. Ol aýdym eneli-gyzyň göwnünden turdy. Frau Lenore rus
dilindäki «pursat»
sözünüň italýan dilinde-de bardygyny belledi. Ol Puşkini
Pussekin diýip aýtmak
bilen, Glinkbar a ikisiniň adynyň ýaňlanyşynyň hem özi üçin
has ýakyn bolup
duýulýandygyny nygtady. Sanin hem öz gezeginde öý eýeleriniň
haýsy-da bolsa, bir
aýdym aýtmaklaryny haýyş etdi. Olaram näzlerini çekdirjek
bolup durmadylar. Frau
Lenore fortepianonyň başyna geçdi-de, Jemma bilen bilelikde
iki bolup aýdylýan bir
aýdym hem «stornello» aýtdy. Frau Lenoräniň ýaş mahallary
gowy, owadan pessaý
sesi bolan eken. Jemmanyňam sesi, birneme pesrägem bolsa,
ýakymlydy.

dowamy bar Powestler